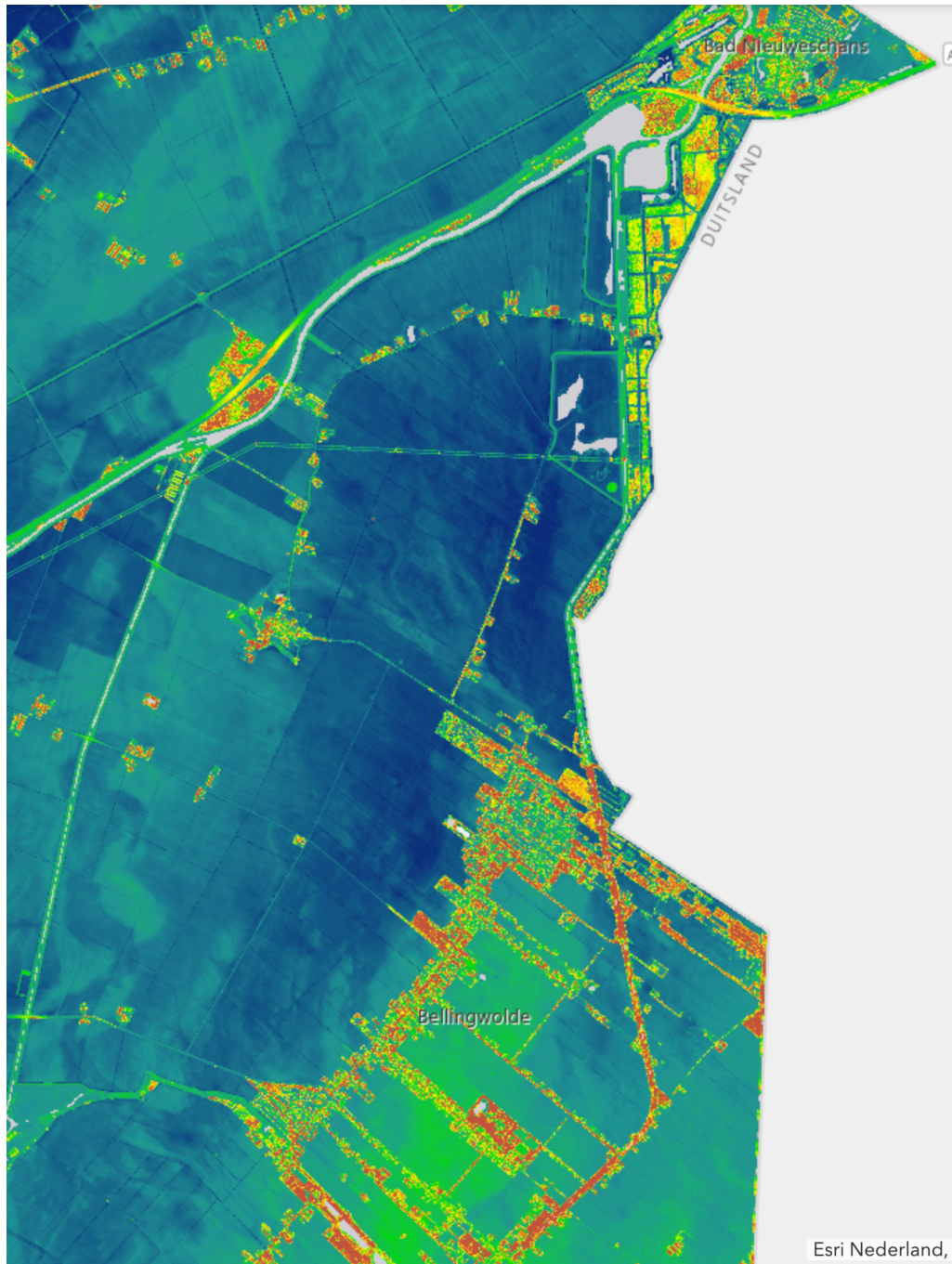

Infobestand 2e etappe Camino Westerwolde Noord Bellingwolde -Bad Nieuwescharis.

Bellingwolde.

Bellingwolde is een dorp van 3762 inwoners met inbegrip van de omliggende gehuchten Den Ham, Rhederbrug en Rhederveld). Het draagt het karakter van een streekdorp en heeft een lengte van ruim 4 kilometer. Het is een beschermd dorpsgezicht. Bellingwolde is in de Middeleeuwen ontstaan op een zandrug. Het hoorde aanvankelijk bij Reiderland, maar door het oprukken van de Dollard verdween deze streek voor een groot deel in de golven en kwam Bellingwolde onder Westerwolde te vallen waartoe het nog steeds wordt gerekend. Vanuit Bellingwolde is er, getuige de voormalige opstreckende verkaveling land gewonnen op de Dollard. Hierdoor

kwam Bellingwolde op een zandrug te liggen die de klei van de Dollard in het westen scheidde van het veen in het oosten van het Bourtangermoeras. Ook dit werd ontgonnen vanuit Bellingwolde.

In de 19e eeuw vormden de vruchtbare kleigronden de basis voor de groei van de welvaart van de Bellingwolder boeren. Door de hoge graanprijzen tussen 1850 en 1875 specialiseerden velen van hen in de akkerbouw en verwierven een hoge mate van welvaart. Van deze - vroegere - welvaart getuigen een aantal grote herenboerderijen in het dorp. In diezelfde tijd groeide het dorp naar het zuiden. Tegenover de zeer rijke

herenboeren stonden de arme arbeiders en de spanningen tussen deze bevolkingsgroepen leidden er in 1892 toe dat er een opstand uitbrak, die met behulp van soldaten werd neergeslagen.

Magnuskerk Bellingwolde.

De Magnuskerk in Bellingwolde dateert vermoedelijk uit de veertiende eeuw. Het oorspronkelijke gebouw is ernstig beschadigd door de uitbreiding van de Dollard en in 1527 geheel vernieuwd, onder andere met materiaal van de in 1504 gesloopte kleine toren van Ulsda.[1] Daarbij kreeg de kerk een laatgotisch uiterlijk met een versmald driezijdig gesloten koor. Volgens een bericht uit 1510 was de kerk gewijd aan de heilige Magnus. Later beweerde men dat het gebouw was gewijd aan de apostel Jacobus. Kennelijk was er sprake van verwarring met de gesloopte Jacobuskerk van Houwingaham.

De kerk ging in 1593 over in protestantse handen. De omwenteling verliep zonder noemenswaardige problemen. Er werden geen vernielingen aangericht. In 1929 werd de kerk gerestaureerd, waarbij ook de witte pleisterlaag van de buitenmuren werd gehaald. De kerk heeft een vrijstaande toren waarvan de onderbouw dateert uit 1720 en de bovenbouw uit 1909. In de toren bevinden zich twee historische luidklokken die gegoten zijn in 1697 en een die gegoten werd in 1979. Het mechanische uurwerk uit de toren dateert uit de 17e eeuw en is dus ouder dan de toren zelf. Op de vloer van de toren ligt een zandstenen grafsteen uit de 12e of 13e eeuw.

De preekstoel dateert uit 1660 en is vervaardigd door meester-kistenmaker Christopher. Het kerkorgel is in 1797 gebouwd door Heinrich Hermann Freytag en Frans Casper Snitger. Magnus, patroonheilige van de kerk, van Trani was in de eerste helft van de derde eeuw bisschop van de Zuid-Italiaanse havenstad Trani. Hij stierf de marteldood en wordt als heilige vereerd. Zijn gedachtenis is op 19 augustus. De Lethe is een buurt ten oosten van Bellingwolde, tussen het B.L. Tjensdijkkanaal en de grens met Duitsland. Het gehucht wordt tegenwoordig omgeven door een natuurgebied. In de Franse tijd werden er in 1797 twee verdedigingswerken aangelegd: een redoute (een kleine veldschans) en iets noordelijker een redanvormige flèche (een open veldwerk met uitspringende hoeken). Beide schansen waren door middel van een dijk verbonden (de Soldatendijk). In de praktijk zijn deze werken voornamelijk gebruikt bij de bestrijding van smokkelarij in de grensstreek met Duitsland. Toen in 1870 bij Koninklijk Besluit de vestingen in Nederland werden opgeheven verloren ook deze verdedigingswerken hun oorspronkelijke functie. In het kader van een ruilverkavelingsproject zijn in 1984/1985 de oude verdedigingswerken weer zichtbaar gemaakt in het landschap.

De Lethe

De Lethe is een buurt ten oosten van Bellingwolde, tussen het B.L. Tjensdijkkanaal en de grens met Duitsland. Het gehucht wordt tegenwoordig omgeven door een natuurgebied. In de Franse tijd werden er in 1797 twee verdedigingswerken aangelegd: een redoute (een kleine veldschans) en iets noordelijker een redanvormige flèche (een open veldwerk met uitspringende hoeken). Beide schansen waren door middel van een dijk verbonden (de Soldatendijk). In de praktijk zijn deze werken voornamelijk gebruikt bij de bestrijding van smokkelarij in de grensstreek met Duitsland. Toen in 1870 bij Koninklijk Besluit de vestingen in Nederland werden opgeheven verloren ook deze verdedigingswerken hun oorspronkelijke functie. In het kader van een ruilverkavelingsproject zijn in 1984/1985 de oude verdedigingswerken weer zichtbaar gemaakt in het landschap.

Boneschans.

Booneschans, vroeger Bo(o)nerschans of Bo(o)nenschans, is een buurtschap in de gemeente Oldambt in de Nederlandse provincie Groningen. De buurtschap ligt even ten zuiden van Bad Nieuweschans aan de Hamdijk, direct aan de grens met Duitsland. Ten westen ligt sinds 1911 het B.L. Tijdenskanaal. Rondom ligt sinds eind jaren 1990 het Bos op Houwingaham.

De buurtschap ligt op de plek waar vermoedelijk in 1589 in opdracht van –wederom vermoedelijk– de Friese geëmmiteerde Alfred Evert Boner (of Bonen) de Booneschans werd gebouwd ter beveiliging van het Groningse gebied tijdens de Tachtigjarige Oorlog. De herkomst van de naam van de schans is onduidelijk. Deze zou kunnen verwijzen naar opdrachtgever Boner, maar aangezien schansen doorgaans naar toponiemen werden vernoemd, is het ook goed mogelijk dat de schans vernoemd is naar het nabijgelegen dorp Bunde (ook Bone of Boene genoemd).

De Booneschans was een dijkschans, gelegen aan de Hamdijk, de eerste dijk die in 1545 werd aangelegd langs de Dollardboezem en die in Duitsland Altendeich (Oudedijk) wordt genoemd. De schans lag op de plek waar de Moersloot of Lethe via een schutsluis (zijl) in de Dollard stroomde. Hoe de schans er precies uitgezien heeft is onbekend. De Booneschans had oorspronkelijk vermoedelijk de vorm van een redoute (veldschans). Nadat de grens met de Dollard naar het noorden opschoof door de indijking van het Bunderneuland (Bunder-Nieuwland) in 1605 en in 1628 op de Lange Akkeren ten noorden van de Booneschans de Langakkerschans of Nieuweschans werd gebouwd, nam deze aan zeezijde de verdedigende functie over van de Booneschans. In 1628 waren er nog wel plannen om de schans uit te bouwen tot een vesting, maar deze zijn nooit uitgevoerd. De schans kreeg alleen een extra bastion. Op een kaart van Lambert van den Bosch uit 1675 is de Booneschans te zien als een op Duitsland gericht hoornwerk met twee omgrachte bastions en een stenen reduit in het midden. Tijdens de opmars van Bernhard von Galen naar Groningen in 1672 werd de schans verlaten door de Nederlandse troepen. In 1673 werd de Boneschans heroverd door Carl von Rabenhaut. Mogelijk in de 17e eeuw brak de Hamdijk op meerdere plaatsen door, waardoor er kolken ontstonden achter de dijk. Bij een van deze dijkdoorbraken ontstond er een kolk waarin een deel van het zuidelijke bastion van de Booneschans wegspoelde. In de 18e eeuw werd de Booneschans als de 'batterij Bonerschans' onderdeel van de Eerste Linie van de Eems, maar een schans was het toen al niet meer. In 1851 werd echter ook deze linie opgeheven en verdwenen de militairen uit Booneschans. Wat overbleef waren een aantal huizen en boerderijen en de voorgenoemde kolk. De kolk werd in de loop der tijd steeds kleiner en verdween uiteindelijk volledig in het eerste kwart van de 20e eeuw.

In 1999 werd in het kader van de aanleg van het Bos op Houwingaham de kolk weer opengegraven. Daarbij werd ook de locatie van de gracht van het zuidelijke bastion teruggevonden, die een diepte bleek te hebben van 1,6 meter onder NAP en een breedte van 10 tot 15 meter. Deze locatie is in de kolk aangegeven met houten palen. Van de rest van de schans is verder niets te herkennen behalve een lichte verbreding en verhoging in de Hamdijk in het land bij een bocht in de weg en een knik in de rijksgrens.

Bos op Houwingaham.

Het Bos op de Houwingaham is een Nederlands bos ten zuiden van Bad Nieuweschans, is handen van Staatsbosbeheer. Het wordt aan de westzijde grotendeels begrensd door het B.L. Tijdenskanaal, aan de oostzijde door grens met Duitsland en aan de noordzijde door de Westerwoldse Aa en de A7. Aan de overzijde van de Westerwoldse Aa ligt het natuurgebied A-dijken van Staatsbosbeheer. Het bos is aangelegd tussen 1998 en 1999 in het kader van het project Herinrichting Oost Groningen, waarbij hier de vergroting van de bergingscapaciteit van de Westerwoldse Aa, het aanleggen van nieuwe natuur en het vergroten van de mogelijkheden tot recreatie centraal stond. Het gebied omvat naast loofbos ook natte gebieden die plasdras staan en er is ook een plas die in verbinding staat met de Westerwoldse Aa. Door het bos lopen wandelpaden en een fietspad dat begint bij de Hamdijk, vlak bij de brug over het B.L. Tijdenskanaal, en eindigt bij Bad Nieuweschans. Het noordelijke gedeelte van het fietspad loopt over de kruin van een dijk. De LF 9 NAP-route loopt over dit fietspad. Aan de Hamdijk bij de brug over het B.L. Tijdenskanaal bevindt zich Booneschans.

De naam verwijst naar het dorpje Houwingaham dat op deze plek lag maar dat in de middeleeuwen door de Dollard is verzwoegen. In 1998 werden resten van huizen teruggevonden onder het door de Dollard afgezette kleidek van 1,5 meter

Houwingaham.

Houwingaham is een verdwenen middeleeuwse veenontginningsnederzetting. De nederzetting wordt verlaten na de Dollardoverstromingen in het begin van de 16e eeuw. De vroegste vermelding van Houwingaham dateert uit 1325. De naam is nog tot in de 17e eeuw bekend. In 1628 wil men de nieuwe schans aan de Duitse grens nog de naam van Houwingaham geven, echter wordt er gekozen voor Langakkerschans (tegenwoordig bekend als Bad Nieuweschans).

In 1933 worden bij landbouwwerkzaamheden voor het eerst de kerkfunderingen van Houwingaham gesignaleerd. Tijdens archeologisch onderzoek in 1992 en 1998 worden de funderingen geheel vastgelegd. De plaats van opgraving ligt in een stukje natuurontwikkeling, een 'plas-dras' zone tussen twee dijken. De kerk en kerkhof liggen nog in een stuk niet vergraven terrein, ook tussen deze twee dijken in. Het project is uitgevoerd in een samenwerkingsverband met Duitse archeologen en archeologisch instituut met hulp van langdurig werkelozen zowel uit Groningen als uit Duitsland. Het terrein ligt tegen de Duitse grens aan. De kerk wordt omgeven door een vierkante gracht. De kerk is waarschijnlijk na 1200 gebouwd en in de 15e eeuw afgebroken. De kerk is een langwerpige eenvoudige zaalkerk, circa 35 m lang en 13 m breed met een ronde koorsluiting.

Westerwoldse Aa

De Westerwoldse Aa (ook: Westerwoldsche Aa) is een rivier in Westerwolde. De rivier wordt gevormd uit de riviertjes Mussel Aa en Ruiten Aa die bij Wessinghuizen samen komen. Het riviertje stroomt richting de Dollard. In het gedeelte ten noorden van Bad Nieuweschans vormt het riviertje de rijksgrens tussen Nederland en Duitsland.

Bad Nieuweschans

Door overstromingen zijn in de vijftiende en zestiende eeuw grote stukken land door de Dollard verzwoegen. Vanaf die tijd werd door zowel actieve inpoldering als natuurlijke aanslibbing de zee teruggedrongen. Hierdoor werd ook het strategisch belangrijke grensgebied uitgebreid. De Nieuwe- of Langeakkerschans werd aangelegd in 1628, ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog, toen de plaats nog aan de Dollard lag. Voor de bouw van de vesting koos men een hoge kwelder die bekendstond als Lietsland, vermoedelijk genoemd naar een riviertje Lethe dat hier vanuit het achterland bij Bellingwolde naar zee stroomde. De nieuwe vesting werd Langakkerschans genoemd, naar de langgerekte akkers (Lange Ackeren, 1610) op deze kwelder.

Deze nieuwe schans was ontworpen door ingenieur Matthijs van Voort en kreeg de vorm van een regelmatige vijfhoek met bastions, omgeven door wallen en een gracht. Binnen de schans werd een regelmatig stratenpatroon aangelegd, met in het midden een exercitieterrein. Ten noorden werd een sluis aangelegd om het gebied onder water te kunnen zetten (inundatie). In de 17e en 18e eeuw werd de vesting nog versterkt en uitgebreid. Door inpolderingen kwam de schans steeds verder landinwaarts te liggen en verloor hij zijn functie. In 1815 vertrok het Nederlandse garnizoen en in 1870 werd bij Koninklijk Besluit bepaald dat Nieuwe Schans geen vesting meer was. In 1882 werden de vestingwerken geslecht en de grachten gedempt. Na aanleg van de spoorlijn brak een tijdperk van industrialisatie aan. Vooral landbouwindustrieën vestigden zich hier.

Vestingmuseum.

Het Vestingmuseum is gehuisvest in één van de voormalige kanonniërs barakken aan de 1e Kanonniërsstraat 2. Toen Bad Nieuweschans nog als vesting diende, woonden in deze straat de kanonniërs. Zij behoorden tot de lagere rangen van de militaire gemeenschap en moesten dus genoeg nemen met een zeer eenvoudig onderkomen. U vindt het vestingmuseum in één van deze kanonniërs barakken. Open di-vrij van 14.00-16.00 uur. Tel 0597-542249/ 0597-521313/06-53609294

Garnizoenskerk

De voormalige garnizoenskerk van Nieuweschans (het huidige Bad Nieuweschans) is gebouwd in 1751 en deed aanvankelijk dienst voor de in Nieuweschans gelegerde militairen. Het bouwjaar van de kerk blijkt uit de tekst van een ingemetselde steen: "Jonkvrouwe Magdalena Adriana Canter Visscher heeft op den 7 augustus 1751 den eersten steen aan deze kerk gelegd" Het gebouw kreeg bij de bouw een multifunctioneel karakter: de zolder werd ingericht als ammunitie- en hooizolder. In de huidige, achter de kerk gelegen, consistorie waren vroeger twee paardenstallen. Van hieruit was de hooizolder met een trap bereikbaar. In de negentiende eeuw kwamen deze functies te vervallen en werd de zolder afgebroken, waardoor de kerkruimte een gewelf kreeg. In het interieur valt de preekstoel op uit het begin van de 19e eeuw. De tekstborden hebben oorspronkelijk in de Der Aa-kerk in Groningen gehangen. Ook bevindt zich achter in de kerk nog een zogenaamde arrestantenbank, waarin de gestrafte militairen de kerkdienst konden bijwonen.

Het eenklaviers kerkorgel heeft een rechthoekige orgelkas. Het is in 1874 door de Amsterdamse orgelbouwer Hermanus Knipscheer vervaardigd voor de Gereformeerde kerk in Schoonhoven. In 1925 verhuisde het naar Nieuweschans. In 2009 werd het gerestaureerd door Winold van der Putten uit Finsterwolde. De kerk werd voor het laatst in 2001 gerestaureerd. Thans fungeert de kerk als 'gewone' protestantse kerk en als trouwlocatie van de gemeente Oldambt. Ook worden er concerten in de kerk gegeven.

Bronnenbad.

In 1985 werd het kuuroord Fontana geopend nadat zout, mineraalrijk bronwater was ontdekt op 630 meter diepte. Dit kuuroord trok in 2008 ongeveer 180.000 bezoekers. Op 12 november stemde een grote meerderheid van de gemeenteraad van Reiderland in met de naamsverandering tot Bad Nieuweschans. Dit werd op 1 april 2009 bekrachtigd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De toevoeging 'Bad' (van het Oudhoogduitse 'bad' voor "warm baden") moet meer Duitse bezoekers trekken naar Fontana.